

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶، شماره پیاپی ۱۷

شاپای الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۴۹۵

شاپای چاپی: ۲۳۲۲-۲۵۱۴

<http://jrpp.um.ac.ir>

تبیین و ارزیابی نقش کارآفرینی در توسعه روستایی با تأکید بر صنایع دستی (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی در شهرستان انار)

سیروس قنبری^{۱*} - محمدحسین دهقان^۲ - حسین میرکی اناری^۳

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۲- استادیار آمار، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۱/۲۵ صص ۱۱۹-۱۳۲ تاریخ تصویب: ۱۳۹۵/۹/۲۹

چکیده

هدف: بررسی نقش طرح‌های کارآفرینی در تحولات اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی با تأکید بر صنایع دستی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان انار می‌باشد.

روش: توصیفی-تحلیلی است و برای گردآوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۱۲۰ خانوار است.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تحلیل یافته‌ها از طریق آزمون T تک نمونه‌ای و رگرسیون چندمتغیره با استفاده از نرم‌افزار SPSS نشان می‌دهد که استقرار صنایع دستی در متنوع‌سازی و ایجاد اشتغال و کسب درآمد در زمینه اقتصادی و کاهش مهاجرت روستایی، بهبود زیرساخت‌ها و افزایش مشارکت و هم‌کاری در بعد اجتماعی، در مناطق روستایی منطقه مورد مطالعه تأثیرگذار بوده است. نتایج آزمون رگرسیون چندمتغیره نشان داد که صنایع دستی در توسعه روستایی منطقه مورد نظر به میزان ۱۰/۷۰ اثرگذار می‌باشد. بر این اساس، از بین ابعاد مطروحه، بعد اقتصادی (۳/۳۳) نسبت به بعد اجتماعی (۳/۲۱) تأثیرگذاری بیش‌تری در زمینه توسعه روستایی داشته است.

راهبردهای عملی: یکی از راه‌کارهای عملی در جهت توسعه پایدار روستایی منطقه مورد مطالعه، رشد و توسعه کارآفرینی روستایی از طریق صنایع دستی روستایی است. صنایع دستی در روستاهای بخش مرکزی انار ضمن پرکردن اوقات فراغت و بیکاری روستاییان مانع از مهاجرت‌های گسترده آن‌ها می‌شود.

اصالت و ارزش: روستاییان منطقه، قبلاً درآمد قابل توجهی از کشت و صادرات پسته داشته‌اند و توجه کم‌تری به بخش صنایع دستی می‌کردند؛ اما در چند سال اخیر به سبب خشک‌سالی‌های پی‌درپی و به دنبال آن کاهش درآمد خانوارها، ضرورت دیده می‌شود که روستاییان را به مشاغل مربوط به صنایع دستی بومی منطقه هدایت کرد تا آثار نامتعادل‌کننده خشک‌سالی‌ها خنثی شود. نتایج این تحقیق برای روستاییان منطقه و متولیان امر توسعه روستایی شهرستان انار کاربرد عملی دارد.

کلیدواژه‌ها: کارآفرینی، صنایع دستی، توسعه روستایی، رگرسیون چندگانه، شهرستان انار.

ارجاع: قنبری، س.، دهقان، م. ح. و میرکی اناری، ح. (۱۳۹۶). تبیین و ارزیابی نقش کارآفرینی در توسعه روستایی با تأکید بر صنایع دستی (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی در شهرستان انار). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۶(۱)، ۱۱۹-۱۳۲.

<http://dx.doi.org/10.22067/jrpp.v5i4.53838>

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

توسعه کارآفرینی به‌خصوص صنایع دستی در مناطق خشک و بیابانی روستایی را می‌توان به عنوان سیاستی مبتنی بر بازساخت جغرافیایی فرض کرد که می‌تواند به نوعی تقسیم جدید فضایی نیروی کار، انرژی و منابع رهنمون شود و در نهایت، منجر به تغییر در کیفیت زندگی مردم روستایی براساس نظریه توسعه پایدار شود. در این ارتباط نقش و جایگاه روستاها در فرآیندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی چون: فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت و حاشیه‌نشینی شهری موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری شده است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۸، ص. ۳۶). جوامع روستایی امروزی عمدتاً با ویژگی‌های مانند: فقر اطلاعاتی، مهارت‌های پایین، فرهنگ کارآفرینی ضعیف و نابرابری‌های قومی و قبیله‌ای روبه‌رو هستند که از سایر جوامع قابل تمایز می‌باشند (کرانویل^۱، ۲۰۰۵، ص. ۴). وجود همین مسائل و مشکلات بود که، توسعه پایدار روستایی مورد توجه بیش‌تر کشورها قرار گرفته است (فعلی، ۱۳۸۹، ص. ۷). بنابراین، در راستای توان‌مندسازی و ظرفیت‌سازی و دستیابی به توسعه پایدار در نواحی روستایی، ضرورت دارد تبیین مناسبی از زمینه‌های افزایش کارآفرینی در جهت بهبود وضعیت اقتصادی روستاییان در نواحی روستایی صورت گیرد؛ زیرا کارآفرینان به عنصر تغییر به عنوان یک پدیده معمولی می‌نگرند و همیشه در جست‌وجوی تغییر هستند و به آن واکنش نشان می‌دهند و از آن به عنوان یک فرصت مناسب، بهره‌برداری می‌کنند. کارآفرینان همان کسانی هستند که با ویژگی‌های دنیای امروز سازگار هستند، پس برای رشد و توسعه اقتصادی، بقا و تداوم فعالیت‌ها به این افراد نیازمندیم. از این رو، اطلاق اصطلاح موتور توسعه به کارآفرینان چندان اغراق‌آمیز نیست (خلیفی، ۱۳۸۷، ص. ۴۷). از نظر ریگان، «کارآفرینی روستایی^۲» فراهم‌کننده زمینه اشتغال، افزایش درآمد و تولید ثروت، بهبوددهنده کیفیت زندگی و کمک‌کننده به افراد محلی برای مشارکت در اقتصاد است (ریگان^۳، ۲۰۰۲، ص. ۸). کارآفرینان منابع را به حوزه‌هایی که دارای بهره‌وری بالاتر هستند، تغییر مکان می‌دهند. یکی از

سازوکارهای اقتصادی مؤثر در حوزه کارآفرینی که می‌تواند زمینه توسعه پایدار روستایی را فراهم کند، احیا و گسترش صنایع دستی^۴ است. صنایع دستی به آن گروه از فرآورده‌های هنری دست‌ساخت اطلاق می‌شود که هم مواد اولیه آن طبیعی هستند و هم در فرآیند تولید آن آداب و سنن، فرهنگ و هنر نیز کاملاً مشهود و ملموس باشند، روح هنرمند در تولید دست‌ساخته‌ها دخیل است و فرآورده‌هایی هستند که تلفیقی از هنر و صنعت می‌توان قلمدادشان کرد (یاوری و نورماه، ۱۳۸۶، ص. ۲۱). در این نوع صنایع، تولید به‌شدت متکی به مهارت‌های نیروی کار است و نقش ماشین در تولید آن‌ها تقریباً ناچیز است. فعالیت‌های کشاورزی و دامداری نیز در ایران از گذشته‌های دور تا به امروز هم بخشی از مواد اولیه مورد نیاز صنایع دستی کشور را مهیا ساخته و هم افرادی را که به این نوع فعالیت‌های اشتغال دارند و به علت طبیعت کارشان، فصل یا فصولی از سال بیکار می‌مانند و به فعالیت در رشته‌های دیگر تولیدی نیاز دارند، به کاری مفید مشغول داشته است. تولید صنایع دستی اثر مستقیم بر درآمد ناخالص ملی دارد و هر گونه افزایش در میزان تولید و بهبود کیفیت در افزایش آن تأثیر می‌گذارد؛ به عنوان مثال، ایران براساس ارقام منتشرشده، در زمینه صنعت قالی‌بافی پس از چین و هند رتبه سوم جهانی را دارا است (رستمی، ۱۳۸۳، ص. ۴۳).

از سویی دیگر، بر اثر سطح پایین فناوری کشاورزی در روستاها، مخاطرات عدیده طبیعی هم‌چون خشک‌سالی، سرمازدگی و بحران کمبود منابع آب و شوری آن، به‌شدت اقتصاد روستاییان منطقه را به چالش کشانده؛ به طوری که مهاجرت گسترده روستاییان به کانون‌های شهری به بی‌تعدالی منطقه‌ای در نواحی مزبور دامن زده است. به همین دلیل حمایت و احیای صنایع دستی و روستایی به‌ویژه صنعت قالی‌بافی با توانایی ایجاد فرصت‌های شغلی زیاد و درآمدزا به عنوان راه‌کاری به منظور ریشه‌کردن فقر روستایی و ممانعت از پیامدهای ناگوار روستاشهری باید مورد توجه سیاست‌گذاران امر توسعه روستایی و منطقه‌ای قرار گیرد.

فرآیند ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌ها می‌تواند به بهینه‌کردن تصمیم‌گیری‌ها و سرانجام به مکان‌پذیری و واقع‌گرایی طرح‌ها کمک کند (عینالی و طاهر خانی، ۱۳۸۳، ص. ۵۵).

صنایع دستی در شهرستان انار در گذشته‌های دور ریشه دارد و بسیاری از این رشته‌ها امروزه منسوخ شده‌اند

شهرستان انار در موقعیت دشتی بوده و دارای اقلیم گرم و خشک است که مجموع این شرایط، زمینه را برای رشد و توسعه کشاورزی در منطقه فراهم ساخته است؛ به گونه‌ای که سبب شده این منطقه به یکی از بزرگ‌ترین مناطق و قطب تولید پسته در کشور مبدل شود و یک‌چهارم پسته کرمان را تولید کند. معیشت مردم این شهرستان از استان وابسته به تولید پسته و صنایع دستی نظیر گلیم‌بافی، پته‌دوزی و قالی‌بافی است. توسعه این مشاغل در نواحی روستایی امری ضروری است؛ زیرا هم از مهاجرت روستایی می‌کاهد و هم برای افرادی که به طور سنتی از اقتصاد محلی محروم‌اند؛ مانند زنان، جوانان، کارگران غیرماهر، افراد معلول و سالمند، ایجاد اشتغال و درآمدی کند (مک کرچر، ۲۰۰۶، ص. ۲۱).

براساس سرشماری سال ۱۳۹۰، جامعه آماری تحقیق ۱۵۰۴۲ نفر جمعیت روستایی در قالب ۳۲۲۸ خانوار ساکن در ۱۰ روستای شهرستان سکونت دارند (سال‌نامه آماری، ۱۳۹۰، ص. ۳۶).

۲.۲. روش تحقیق

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کمی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، مبتنی بر داده‌های توصیفی تحلیلی است. برای تحلیل داده‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای و رگرسیون خطی چندمتغیره در نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شده است. سنجش پایایی ابزار پژوهش با استفاده از تکنیک آلفای کرونباخ صورت گرفت و عدد ۰/۸۶ به دست آمد که بیان‌گر پایایی مناسب ابزار پژوهش است. به منظور تعیین جامعه نمونه براساس فرمول کوکران تعداد ۳۴۳ سرپرست خانوار در روستاهایی که در آن‌ها صنایع دستی رونق و رواج دارد، انتخاب شده است (جدول ۱).

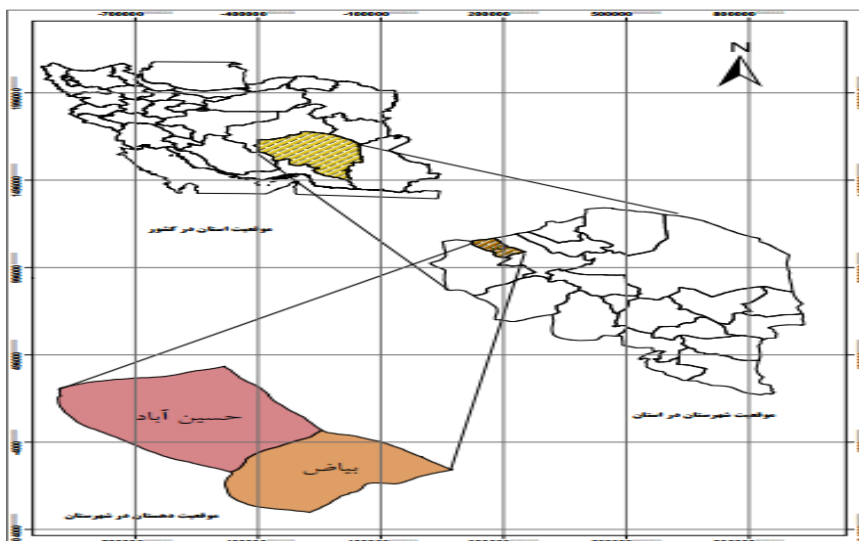
(جاجیم‌بافی، سوزن‌دوزی، گیوه‌دوزی، نمدالی). در این بین، فقط رشته‌های گلیم‌بافی و قالی‌بافی به صورت سنتی و تجربی باقی مانده است؛ اما در سالیان اخیر رشته‌هایی مانند: تابلوفرش، گلیم‌فرش، پته‌دوزی، سرمه‌دوزی، ترمه‌دوزی، تراش سنگ‌های تزئینی و سفال‌گری توسط میراث فرهنگی و برخی آموزشگاه‌های دولتی و غیردولتی به مردم و به‌خصوص در بین نسل جوان رواج یافته است. این منطقه در بیست سال اخیر به دلیل درآمد قابل توجه حاصل از کشت پسته، سبب توجه کم‌تر به بخش صنایع دستی شده است؛ ولی در چندساله اخیر به سبب خشک‌سالی‌های پی‌درپی و به تبع آن، کاهش درآمد خانوارها، روستاییان دوباره می‌توانند به مشاغل مربوط به صنایع دستی روی بیاورند. در این بین نیز افزایش آگاهی و تغییر نگرش مردم و نسل جوان را به این صنعت پرسود که میراث گذشتگان ماست و بخشی از هویت اجتماعی ما را تشکیل می‌دهد، می‌توان به عنوان دست‌آورد و نوآوری این تحقیق قلمداد کرد.

پژوهش حاضر به دنبال تبیین و بررسی نقش طرح‌های کارآفرینی، به‌خصوص مشاغل مرتبط با صنایع دستی، در توسعه مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان انار، براساس شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی است تا بتواند تأثیر این طرح‌ها را بر میزان ماندگاری جمعیت، رفاه اجتماعی، میزان درآمد و اشتغال روستاییان مورد نقد و بررسی قرار دهد.

۲. روش‌شناسی تحقیق

۱.۲. قلمرو جغرافیایی تحقیق

محدوده مطالعاتی پژوهش، شهرستان انار است که این شهرستان با وسعت ۲۱۳۹ کیلومتر مربع معادل ۱/۲ درصد مساحت استان کرمان را به خود اختصاص داده است. از نظر موقعیت جغرافیایی بین ۳۰ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی و ۱۸ درجه و ۵۵ دقیقه طول شرقی واقع شده است (نسب عبداللهی، ۱۳۹۳، ص. ۱۹). در پایان سال ۱۳۹۰ این شهرستان دارای ۱ بخش، ۲ دهستان، ۵۱ آبادی دارای سکنه و ۴۱ آبادی از سکنه خالی است. این منطقه از شمال و شمال غربی به مرکز شهرستان و از شرق به ارتفاعات بدبخت کوه و از جنوب به شهرستان رفسنجان و از غرب و جنوب غربی به ارتفاعات شهر بابک منتهی می‌شود (شکل ۱).

شکل ۱- نقشه تقسیمات سیاسی شهرستان انار

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۱- جمعیت و تعداد خانوار در دهستان مورد نظر

مأخذ: سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۰

حجم نمونه	تعداد خانوار	جمعیت	روستا
۳۱	۱۱۱	۲۷۹	گلستان
۳۲	۱۲۱	۲۴۲۵	گلشن
۳۴	۲۰۱	۷۲۶	بهشت‌آباد
۲۸	۶۰	۴۴۳	تراب‌آباد
۳۷	۵۱۰	۱۸۷۹	لطف‌آباد
۳۰	۱۰۰	۱۰۷۲	ده رییس
۳۷	۵۲۶	۲۰۵۴	ساقی
۳۳	۱۹۲	۷۲۲	حجت‌آباد
۴۴	۱۱۴۵	۴۴۸۹	بیاض
۳۷	۲۶۲	۹۵۳	شاهم‌آباد
۳۴۳	۳۲۲۸	۱۵۰۴۲	جمع کل

۳.۲. شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق

با توجه به جدول (۲) که براساس شاخص خشک‌سالی اقلیمی (SPI)^۲ به دست آمده است، نشان می‌دهد که در سالیان اخیر خشک‌سالی‌های پی‌درپی درآمد حاصل از بخش کشاورزی را به صورت چشم‌گیری کاهش داده و این امر سبب شده تا اقبال عمومی به توسعه و احیای صنایع دستی افزایش یابد. جدول (۳) شاخص‌های اصلی تأثیرگذار بر توسعه پایدار روستاهای بخش مرکزی شهرستان انار را نشان می‌دهد.

سئال اصلی تحقیق عبارت است از کارکرد و نقش طرح‌های کارآفرینی (با تأکید بر صنایع دستی) چه تأثیری بر توسعه پایدار روستایی گذاشته است؟ به منظور پاسخ به سؤال، چهارچوب نظری طراحی شده که براساس آن به بررسی نقش طرح‌های کارآفرینی و حمایت از صنایع دستی روستایی و پیامدهای آن در قالب اثرات اقتصادی (درآمد، اشتغال، قیمت زمین و تنوع فعالیت‌ها) و اثرات اجتماعی (مهاجرت، رفاه، امنیت و مشارکت) جهت دستیابی به توسعه روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان انار پرداخته شده است.

جدول ۲- وضعیت خشک‌سالی شهرستان در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۲ براساس شاخص SPI

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

سال	میانگین بارندگی	شاخص بارندگی استاندارد شده SPI	وضعیت
۱۳۸۸	۵۲	۰-۳۳	خشک‌سالی خفیف
۱۳۸۹	۳۴	۰-۸۳	خشک‌سالی خفیف
۱۳۹۰	۷/۸	-۱/۵۷	خشک‌سالی شدید
۱۳۹۱	۵۱/۶	-۰/۳۴	خشک‌سالی خفیف
۱۳۹۲	۸۰/۲	۰/۴۶	ترسالی

جدول ۳- شاخص‌ها و متغیرهای مؤثر در توسعه دهستان مورد مطالعه

مأخذ: مطالعات و پژوهش‌های پیشین، ۱۳۹۴

ابعاد	شاخص‌ها	متغیر
اقتصادی	درآمدزایی	افزایش درآمد روستاییان، جذب سرمایه‌های بخش خصوصی
	اشتغال‌زایی	بهره‌گیری از نیروی کار مازاد روستایی، ایجاد اشتغال برای زنان روستایی
	قیمت زمین	استفاده بهینه از زمین‌های موات و بایر، افزایش قیمت زمین
	تنوع فعالیت	افزایش تنوع فرصت‌های شغلی برای روستاییان، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید
	کاهش وابستگی به کشاورزی	ایجاد شغل دوم در کنار کشاورزی، استفاده از محصولات کشاورزی به عنوان اولیه تولید
اجتماعی	ماندگاری جمعیت	کاهش مهاجرت روستایی، جذب مهاجر از خارج روستا
	بهبود زیرساخت‌ها	توسعه کمی و کیفی زیرساخت‌های ارتباطی، فناوری و بهداشتی روستایی، ایجاد رفاه اجتماعی
	آموزش	برگزاری کلاس‌های مهارت و دانش‌افزایی، ایجاد رشته‌های مربوط به صنایع دستی در هنرستان‌ها
	مشارکت و هم‌کاری‌ها	فعال تر شدن تعاونی‌های تولید روستایی، علاقه‌مندی روستاییان برای فعالیت در حوزه صنایع دستی
	امنیت حقوقی	وضع قوانین حمایتی برای تولیدکنندگان این عرصه، پشتیبانی دستگاه‌های اجرایی

صورت مشاغل خانگی در منازل روستاییان دایر است که در مجموع، زمینه اشتغال ۵۰۰ نفر را به طور مستقیم ایجاد کرده است.

جدول (۴) تعداد افراد مشغول به کار در شاخه‌های مختلف صنایع دستی دهستان را در سال ۱۳۹۴ نشان می‌دهد؛ به طوری که پنج کارگاه مجتمع صنایع دستی در شهرستان مورد مطالعه وجود دارد و هم‌چنین، بسیاری از این رشته‌ها به

جدول ۴- تعداد افراد شاغل در صنایع دستی در منطقه مورد مطالعه

مأخذ: اداره میراث فرهنگی شهرستان انار و مطالعات میدانی، ۱۳۹۴

روستا	رشته‌های فعال	تعداد افراد مشغول به کار
گلستان	قالی بافی، گلیم بافی، مشبک چوب	۱۵
گلشن	قالی بافی، کوزه فرش، مبل فرش، آینه فرش، کیف گلیمی، سفال گری، پته‌دوزی	۹۹
بهشت‌آباد	قالی بافی، گلیم بافی، سفال گری	۳۰
تراب‌آباد	قالی بافی، گلیم فرش	۲۳
لطف‌آباد	قالی بافی، گلیم بافی، سرمه‌دوزی، گلیم فرش	۷۲
ده رییس	قالی بافی، گلیم بافی، ترمه‌دوزی	۳۷
ساقی	قالی بافی، گلیم بافی، سفال گری، تراش سنگ‌های تزئینی	۸۵
حجت‌آباد	قالی بافی، مشبک چوب، پته‌دوزی	۱۴
بیاض	گلیم بافی، قالی بافی، تابلو فرش، معرق چوب، تراش سنگ‌های تزئینی، سفال گری، پته‌دوزی	۱۰۸
شاهم‌آباد	قالی بافی، قلم‌زنی مس، آینه فرش	۱۷
جمع کل	۱۷ رشته فعال	۵۰۰ نفر شاغل

۳. مبانی نظری تحقیق

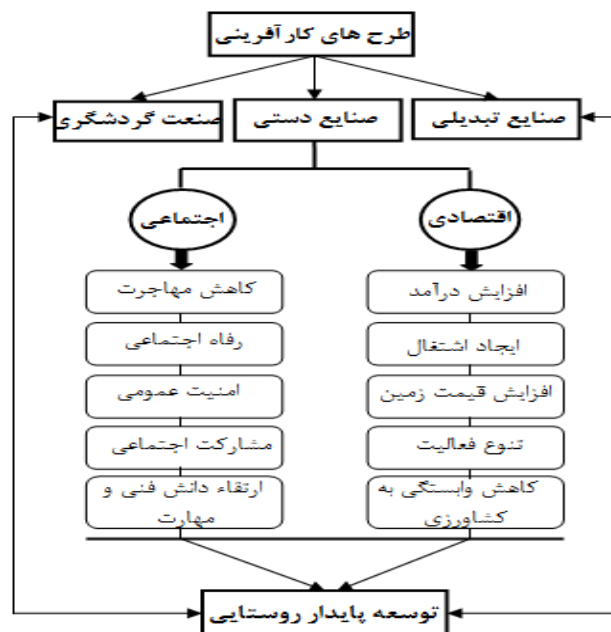
در قالب نگرش توسعه پایدار برای رسیدن به توسعه روستایی باید زمینه توان‌مندسازی و ظرفیت‌سازی بین ساکنان روستا فراهم شود و این امر می‌تواند در قالب کارآفرینی بروز یابد. کارآفرینی فرآیندی، جهت خلق و اجرای ایده‌های نو و همچنین، ارائه راه‌حل‌های کاربردی است. یکی از ابعاد بسیار مهم نظریه‌های توسعه پایدار روستایی، توسعه اقتصادی هم‌گام با توسعه اجتماعی و اکولوژیکی است. این اندیشه اقتصادی امروزه توجه ویژه‌ای به فعالیت‌های خودجوش اقتصادی، با عنوان کارآفرینی روستایی دارد و راه‌کار جدیدی نیز در نظریه‌های توسعه در مناطق روستایی به شمار می‌آید (افتخاری و سجاسی، ۱۳۸۹، صص. ۱۴-۱۳). در هندوستان زندگی بیش از ده میلیون نفر بسته به صنایع دستی و روستایی است و این فعالیت بیش از ۱۴ درصد درآمد ملی را تأمین می‌کند. امروزه برنامه‌ریزان روستایی به این نتیجه رسیده‌اند که مناسب‌ترین استراتژی برای پاسخ‌گویی به چالش‌های موجود، به‌ویژه اقتصادی در مناطق روستایی، تشویق روستاییان برای گرایش به «کارهای تجاری خانگی»^۹ به شیوه کارآفرینی است (هیروت، ۲۰۰۲، ص. ۳). به همین دلیل، توسعه اقتصادی در مناطق روستایی نیازمند راه‌برد جدیدی است که این امر با توسعه کارآفرینی و تواناسازی سیاست‌های محیطی، ممکن می‌شود (دیویس، ۲۰۰۴، ص. ۱۲). بنابراین، امروزه تلاش‌های مردمان مناطق روستایی برای دستیابی به پایداری اقتصادی می‌تواند با استفاده از کارآفرینان محلی، افزایش یابد؛ زیرا تمرکز بر منابع اقتصادی محلی از طریق توسعه کارآفرینی یکی از شیوه‌های توسعه اقتصادی این مناطق است (هیتون، ۲۰۰۵، ص. ۱). سامان‌دهی و بازسازی صنایع روستایی و هدایت سرمایه‌گذاری به روستاها، در جهت حمایت و احیای صنایع، اگر هماهنگ با توان‌های اکولوژیکی محیط باشد، می‌تواند رشد و بهبود وضعیت زندگی آن‌ها را به همراه داشته باشد (آکینسون، ۲۰۰۶، صص. ۶۴-۶۳). صنایع دستی فرصتی برای جای‌گزینی واردات از کشورهای دیگر است که به بازار روانه می‌شوند؛ اما نماینده فرهنگ محلی نیستند و به گسترش اقتصاد کمک نمی‌کنند (اوکونر، ۲۰۰۶، ص. ۱۲).

اقدام در جهت توسعه صنایع روستایی می‌تواند به افزایش رفاه عمومی و کاهش فقر و زمینه ایجاد فضای زیستی مناسب

در ابعاد اقتصادی، محیطی، اجتماعی و فرهنگی روستاییان را فراهم کند (آنگیوتا، ۲۰۰۷، ص. ۱۵۴). در این زمینه می‌توان به کشور پاکستان اشاره کرد که با صنایع کوچک و خرد توانسته است ۴۸ درصد کارخانه‌ها و صنایع کشور را به خود اختصاص دهد؛ به طوری که ۴۸ درصد شاغلان بخش صنعت در صنایع روستایی فعال هستند (ونگ و وبر، ۲۰۰۸، ص. ۶۵۰). تولید صنایع دستی می‌تواند در خانه یا در مراکز منطقه‌ای واقع شده در مناطق روستایی انجام شود و افراد برای کارکردن نیازی به نقل مکان به مناطق بزرگ‌تر شهری ندارند (گورمن، ۲۰۰۹، ص. ۶). یکی از ویژگی‌های مشترک که در اکثر صنایع دستی یافت می‌شود، این است که روش تولید آن‌ها با استفاده از ابزار و تجهیزات ساده می‌باشد و بسیار متفاوت از روش تولید به وسیله پیشینیان نیست (رد زوان، ۲۰۱۱، ص. ۲۵۶). استفاده از دانش بومی و محلی به منظور دستیابی به توسعه صنایع روستایی امری ضروری است. دانش بومی بر پایه تجربه است و اغلب به صورت موروثی و زبانی منتقل می‌شود و با استفاده مکرر در طول زمان، آزموده شده و با محیط و فرهنگ بومی سازگار شده است.

کشور ایران به عنوان کشوری در حال توسعه (از نظر فناوری) و یکی از سه قطب مهم صنایع دستی جهان، می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود و مطالعات و تجربیات داخلی و جهانی، در کنار صنایع ماشینی با توسعه صنایع دستی و روستایی خویش به توسعه اقتصادی قابل انتظار دست یابد (یزدان‌پناه و صمدیان، ۱۳۸۸، ص. ۱۳). گسترش صنایع دستی یکی از مهم‌ترین اقدامات لازم جهت تنوع‌سازی مشاغل و ایجاد اشتغال در نواحی روستایی است و لازم است از نظر مدیریتی و رفع نیازمندی هنرمندان و کارگران صنایع دستی و نیز تضمین بازار خرید محصولات، اقدامات اساسی صورت گیرد تا صنایع دستی بتواند قدرت رقابت داشته و جایگاه خود را در نظام تولیدی باز یابد (شایان، ۱۳۸۶، ص. ۲۱۰)؛ به عنوان نمونه، نقش کارگاه قالی‌بافی در تحولات اقتصادی و اجتماعی روستایی و استفاده از استعداد و دانش بومی مردم، سود مناسب، فقدان اثرات نامناسب زیست‌محیطی، ایجاد فرصت‌های شغلی، درآمد پایدار، افزایش کیفیت زندگی، بهبود راه و مسکن روستایی و گسترش کشت تجاری از مهم‌ترین دست‌آوردهای احداث یک کارگاه قالی‌بافی می‌تواند باشد (افراخته، اسکندرثانی و اسماعیل‌نژاد، ۱۳۸۸، ص. ۲۸).

توسعه روستایی (بعد اقتصادی) و (بعد اجتماعی) در منطقه مورد مطالعه سهم به‌سزایی را ایفا می‌کند. در اکثریت موارد میانگین‌های عددی به‌دست‌آمده بین عدد ۳ تا ۴ قرار دارد؛ به عبارتی، میانگین‌ها در اغلب موارد کمی بالاتر از حد متوسط است که این نشان‌دهنده شکل‌گیری تغییرات ناشی از تأثیرگذاری صنایع دستی در نواحی مورد نظر است. در چهار مورد از متغیرها نیز میانگین‌ها پایین‌تر از حد متوسط است. بررسی سطح معناداری به‌دست‌آمده نیز نشان می‌دهد که در چهار مورد از متغیرها «استفاده بهینه از زمین‌های موات و بایر» (۰/۰۵۳)، «جذب مهاجر از خارج روستا» (۰/۰۴۵)، «وضع قوانین حمایتی برای تولیدکنندگان در زمینه صنایع دستی» (۰/۰۳۱) و «توسعه کمی و کیفی زیرساخت‌های ارتباطی» (۰/۰۱۷)، سطح معناداری بالاتر از آلفای ۰/۰۵ است که بیان‌گر عدم تأثیرگذاری مشاغل صنایع دستی بر آن‌ها می‌باشد. از آن‌جا که بیش‌تر مشاغل مربوط به صنایع دستی در دهستان مورد مطالعه مربوط به حوزه مشاغل خانگی است و کم‌تر فعالیت‌ها به صورت کارگاهی و صنعتی وجود دارد. بنابراین، استفاده چندانی از اراضی موجود در سطح روستا نشده و اکثراً یک اتاق در خانه خود را به این مشاغل اختصاص داده‌اند. از این رو، شاخص مورد نظر کم‌تر میزان معناداری را به خود اختصاص داده است. به طور کلی، با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت که تأثیرات توسعه صنایع دستی روستایی در بعد اجتماعی تا حدودی نزدیک به میانه نظری بوده و در زمینه اثرات اقتصادی میانگین‌ها تا حدودی بالاتر است. بنابراین، می‌توان بیان کرد که بعد اقتصادی توسعه صنایع دستی روستایی بیش‌ترین اثرگذاری را بر مناطق روستایی شهرستان مورد بحث داشته است (جدول ۵).

شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

در طراحی الگوی مفهومی تحقیق حاضر، دو بعد اقتصادی و اجتماعی مد نظر قرار گرفته است. در نهایت، براساس مباحث نظری، عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی و تعریف صنایع دستی، شاخص‌ها و متغیرهای مؤثر در توسعه پایدار روستایی تدوین و ارائه شده است.

۴. یافته‌های تحقیق

یافته‌های به‌دست‌آمده از آزمون t نشان می‌دهد که از مجموع متغیرهای مورد بررسی، تنها یک مورد میانگین بالاتر از ۴ است که متعلق به «متغیر اشتغال برای زنان روستایی» می‌باشد. اشتغال زنان روستایی علاوه بر کسب درآمد و اشتغال‌زایی که دارد، به صورت غیرمستقیم بر ماندگاری جمعیت در روستا اثرگذار است. پس این متغیر که بیش‌ترین تأثیر را از بین متغیرهای دیگر به خود اختصاص داده، در

جدول ۵- سطح معناداری شاخص‌های مورد نظر

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
شاخص‌ها	متغیرها	میانگین	آماره T آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت حد مطلوب	
						پایین‌تر	بالا‌تر
درآمدزایی	افزایش درآمد	۳/۲۱	۴/۱۸	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۲۱۲	۱۱
	جذب سرمایه‌های بخش خصوصی	۲/۵۶	-۶/۲۵۰	۳۴۳	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۲	-۰/۵۸
اشتغال‌زایی	بهره‌گیری از نیروی کار مازاد	۳/۴۴	۴/۸۳۵	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۴۴۲	۰/۲۶

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
شاخص‌ها	متغیرها	میانگین	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت حد	
						مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
						پایین‌تر	بالا‌تر
	ایجاد اشتغال برای زنان	۴/۱۵	۱۴/۹۴۰	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۴۲۳	۰/۳۳
قیمت زمین	استفاده بهینه از زمین‌های موات	۲/۴۷	-۷/۳۲۰	۳۴۳	۰/۰۵۳	۰/۵۲۹	-۰/۳۹
	افزایش قیمت زمین	۳/۰۵	۶/۲۶۴	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۴۵۲	۰/۳۱
تنوع فعالیت	افزایش تنوع فرصت‌های شغلی	۳/۳۶	۳/۰۹۲	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۳۵۶	۰/۱۳
	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۳/۸۷	۱۶/۹۲۹	۳۴۳	۰/۰۰۰	-۱/۱۳۵	-۱/۳۷
کاهش وابستگی به کشاورزی	ایجاد شغل دوم در کنار کشاورزی	۳/۷۹	۹/۹۴۴	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۷۸۸	۰/۶۳
	استفاده از محصولات (مواد اولیه تولید)	۳/۴۰	-۳۳/۰۱۵	۳۴۳	۰/۰۰۰	-۱/۵۹۶	-۱/۶۹
ماندگاری جمعیت	کاهش مهاجرت	۳/۰۲	۰/۱۶۳	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۰۱۹	-۰/۲۲
	جذب مهاجر از خارج روستا	۲/۵۶	-۶/۲۵۰	۳۴۳	۰/۰۴۵	-۰/۴۴۲	-۰/۵۸
بهبود زیرساخت‌ها	توسعه کمی و کیفی زیرساخت‌ها	۳/۸۶	۰-۹/۹۶	۳۴۳	۰/۰۱۷	-۰/۱۴۴	۰/۴۳
	ایجاد رفاه اجتماعی	۳/۳۵	۳/۲۲۳	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۳۴۶	۰/۱۳
آموزش	برگزاری کلاس‌های مهارت و دانش‌افزایی	۳/۴۲	۳/۳۶۴	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۳۵۶	۰/۱۳
	ایجاد رشته‌های مرتبط صنایع دستی در هنرستان‌ها	۳/۰۰	۱۸/۷۹	۳۴۳	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۹۰
مشارکت و هم‌کاری‌ها	فعال‌تر شدن تعاونی‌های تولید	۳/۵۵	۸/۹۶	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۵۴۸	۰/۳۱
	علاقه‌مندی روستاییان برای فعالیت در این حوزه	۳/۶۷	۳۴/۷۱	۳۴۳	۰/۰۰۰	۱/۶۷۳	۱/۵۸
امنیت حقوقی	وضع قوانین حمایتی برای تولیدکنندگان	۲/۴۳	۷/۹۷۶	۳۴۳	۰/۰۳۱	۰/۴۴۳	۰/۳۳
	پشتیبانی دستگاه‌های اجرایی	۳/۳۵	۳/۲۲۳	۳۴۳	۰/۰۰۴	۰/۳۴۶	۰/۱۳

نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ براساس طیف لیکرت در نوسان است. این میزان برای ابعاد اقتصادی و اجتماعی بالاتر از میانه نظری (۳) ارزیابی شده است و تفاوت معناداری آن نیز برای همه ابعاد

کاملاً معنادار است؛ به عبارت دیگر، در شرایط موجود، توسعه صنایع دستی در ابعاد مختلف زندگی روستایی تأثیرگذار بوده؛ اما براساس میانگین‌های عددی میزان آن در حد متوسط بوده و فراگیری چشمگیر برای روستاییان ندارد.

جدول ۶- سطح معناداری ابعاد اقتصادی و اجتماعی با توسعه کارآفرینی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳						
ابعاد	میانگین	آماره T آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت حد	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
					مطلوب	پایین تر بالاتر
اقتصادی	۳/۳۳	۸/۵۹۷	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۴۴۷	۲/۱۱
اجتماعی	۳/۲۱	۱۰/۰۵۱	۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۵۹۱	۰/۴۹۲

ضریب هم‌بستگی چندگانه (R)، هم‌بستگی خطی بین مقادیر مشاهده شده و مقادیر مدل بیان‌گر اثرات متغیر وابسته است. مقدار بزرگ آن یک رابطه قوی را نشان می‌دهد. بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان‌دهنده این است که ۰/۷۰۱ شاخص‌ها می‌تواند، اثرگذاری صنایع دستی را در توسعه روستایی منطقه مورد مطالعه تبیین کنند. ضریب تعیین (R'square)، مقدار مربع ضریب هم‌بستگی چندگانه است. این نشان می‌دهد که حدود نیمی از شاخص‌های مد نظر با مدل تبیین و ارزیابی شده است.

جدول ۸- تحلیل رگرسیون عوامل اثرگذار بر توسعه

روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب هم‌بستگی چندگانه
۰/۱۳۱	۰/۵۱۴	۰/۵۴۴	۰/۷۰۱

در جدول (۹)، ضرایب استاندارد شده یا بتا (Beta) برای سنجش پذیرتر کردن ضرایب رگرسیون است. این جدول اطلاعات مربوط به متغیرهایی را که در هر مرحله در مدل نیستند، نمایش می‌دهد. ضریب رگرسیون استاندارد شده (Beta In) است؛ به شرطی که متغیر در هر مرحله در معادله وارد شده باشد. آماره t و سطح معنی‌داری (Sig) آن برای بررسی فرضیه صفری به کار می‌روند که می‌گوید ضریب رگرسیون صفر است (یا این که هیچ رابطه خطی بین متغیر وابسته و مستقل وجود ندارد). اگر سطح معناداری کوچک باشد (۰/۰۵ <) آن‌گاه ضریب معنی‌دار در نظر گرفته می‌شود. مقادیر B بیان‌گر این واقعیت است که از بین ابعاد مورد بررسی، بعد اقتصادی صنایع دستی دارای بیش‌ترین میزان تأثیر (۰/۴۴۷) و بعد اجتماعی (۰/۳۷۲) کم‌ترین میزان تأثیر

۱.۴. بررسی میزان تأثیرگذاری صنایع دستی بر تغییر

الگوی توسعه روستاها از دیدگاه روستاییان

برای این منظور از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. جدول ANOVA مقبولیت مدل را از منظر آماری بررسی می‌کند. سطر اثر رگرسیونی، اطلاعات مربوط به تغییر مدل را نشان می‌دهد. سطر باقی‌مانده، اطلاعات مربوط به تغییراتی را که در مدل به حساب نمی‌آید، نشان می‌دهد. سطح معناداری آماره F کم‌تر از ۰/۰۵ است و این به آن معنی است که اثرات نشان‌داده شده به وسیله مدل بر اثر اتفاق نیست. همچنین، براساس مقدار در سطح اطمینان ۹۹ درصد، می‌توان گفت که از دیدگاه روستاییان، ترکیب خطی F محاسبه شده برای متغیرهای مستقل به طور معنی‌داری قادر به تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته توسعه روستایی است (جدول ۷).

جدول ۷- تحلیل رگرسیون مبتنی بر وجود رابطه بین کارکرد

صنایع دستی بر توسعه روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۳/۱۳۸	۵	۰/۳۲۲	۲۳/۶۴۱	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۰/۱۹۶	۳۳۷	۰/۳۳۷	-	-
کل	۳/۳۳۴	۳۴۳	-	-	-

از آن‌جا که جدول ANOVA یک آزمون سودمند از توانایی مدل در توضیح تأثیر هر متغیر در متغیر وابسته است، به طور مستقیم، به شدت رابطه توجه ندارد. خلاصه مدل در (جدول ۸)، شدت رابطه بین شاخص صنایع دستی و متغیر وابسته؛ یعنی شاخص اقتصادی و اجتماعی را گزارش می‌دهد.

را در توسعه روستایی در منطقه مورد مطالعه از نظر جامعه نمونه داشته است. این امر ناشی از این است که طرح‌های کارآفرینی در اصل ماهیتی اقتصادی دارند و بیش‌تر نمود اقتصادی طرح‌ها به چشم می‌آیند و ملموس‌ترند.

جدول ۹- ضرایب شدت و دامنه اثرگذاری صنایع دستی بر توسعه روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد		T	سطح معناداری
	B	خطای B		
عرض از مبدأ	-۰/۰۸۴	۰/۱۷۹	-۰/۴۷۱	۰/۶۹۳
اقتصادی	۰/۱۷۶	۰/۰۱۸	۹/۶۷۰	۰/۰۰۰
اجتماعی	۰/۳۳۲	۰/۰۲۹	۷/۹۹۴	۰/۰۰۰

۵. بحث و نتیجه‌گیری

صنایع دستی از جمله صنایعی است که به پشتوانه فراوانی مواد اولیه و از آن‌جا که ابزار کارگران و نیروی متخصص چندان را نیازمند نیست و اشتغال به تنهایی متکی به نیروی کار است و با سرمایه محدود در کوتاه‌مدت می‌تواند بازده مناسبی داشته باشد. در کشور ما به دلیل فراوانی منابع مواد اولیه ارزان، طولانی‌بودن پیشینه تولید صنایع دستی، تنوع رشته‌های صنایع دست‌ساز و استقبال کشورهای دیگر از تولیدات صنعت‌گران، صنایع دستی توانسته عاملی مؤثر جهت جذب گروهی از روستاییان و زمینه‌ساز اشتغال برای آن‌ها باشد و طبق آمار، اکنون افزون بر ۱۰ میلیون نفر در نقاط مختلف کشور به طور مستمر یا غیرمستمر به تهیه و تولید انواع فرآورده‌های دست‌ساز اشتغال دارند و لاقط قسمتی از عایدی و وسیله تأمین معیشت خود و خانواده‌شان صنایع دستی است. این صنعت عامل بسیار مهمی در توسعه و اقتصاد روستایی تلقی می‌شود؛ به این‌گونه که وقتی تولید صنایع دستی با فعالیت‌هایی هم‌چون کشاورزی، باغداری همراه شود، می‌تواند نقش بسیار مهمی را در پیشرفت و اقتصاد روستاها ایفا کند. ناگفته نماند که این امر در صورتی امکان‌پذیر است که عامل آموزش هم به این عوامل افزوده شود. در تحقیقات سودمند پیشین که در زمینه نقش صنعتی‌کردن روستاها و یا گسترش و احیای صنایع دستی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها صورت گرفته است، با اندکی تفاوت، جملگی

نتیجه گرفته‌اند که گسترش صنایع دستی یکی از مهم‌ترین اقدامات لازم در جهت تنوع‌سازی مشاغل و ایجاد اشتغال در نواحی روستایی است و لازم است از نظر مدیریتی و رفع نیازمندی هنرمندان و کارگران صنایع دستی و نیز تضمین بازار خرید محصولات، اقدامات اساسی صورت گیرد تا صنایع دستی بتواند قدرت رقابت داشته و جایگاه خود را در نظام تولیدی بازیابد. در راستای این پژوهش با توجه نتایج به‌دست‌آمده، رشته صنایع دستی به واسطه تغییر نگرش مردم، به عنوان یک هنر مورد توجه قرار گرفته است. از بین رشته‌های فعال در روستاهای شهرستان قالی‌بافی دارای عمومیت و قدمت بیش‌تری است؛ اما فعالان این رشته به واسطه سنتی‌کارکردن و استفاده از نقش‌های قالی که ارزش ریالی کم‌تر دارند؛ آن‌چنان‌که شایسته است درآمدزایی ندارند. برای رفع این مشکل، می‌توان با مدیریتی قوی و برنامه‌ریزی مدون برای فعالان این عرصه چهارچوب و نقشه راهی تعریف کرد. یکی دیگر از رشته‌هایی که در این چندساله دوباره احیا شده و دارای درآمد قابل توجهی است، رشته گلیم‌بافی است. اگر بخواهیم مصداقی موفق در این عرصه مثال بزنیم، شهرستان سیرجان است که توانسته با همکاری نهادهای مرتبط با مشاغل روستایی و هم‌چنین، مشارکت اهالی روستایی، گلیم‌هایی را تولید کند که در سراسر کشور شهره گشته است، و به تبع آن، سود و درآمدی پایدار روانه سکونت‌گاه‌های روستایی این شهرستان گشته است. در مناطق روستایی شهرستان مورد مطالعه، استقرار صنایع دستی توانسته زمینه متنوع‌سازی و ایجاد اشتغال و کسب درآمد در بعد اقتصادی و کاهش مهاجرت روستایی، بهبود زیرساخت‌ها و افزایش مشارکت و همکاری در بعد اجتماعی را فراهم آورد؛ ولی در زمینه افزایش قیمت زمین، استفاده بهینه از اراضی موات و بایر، جذب مهاجر از خارج روستا، جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و امنیت شغلی و حقوقی روستاییان موفقیت‌چندانی نداشته است. براساس آمار و ارقام به‌دست‌آمده از آزمون رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که صنایع دستی در توسعه روستایی منطقه مورد نظر به میزان ۷۰٪ اثرگذار است که بیان‌گر نقش قابل توجه مشاغل مربوط به صنایع دستی در روند توسعه روستاهای شهرستان انار می‌باشد. در همین راستا، از بین ابعاد مطروحه، بعد اقتصادی (۳/۳۳) نسبت به بعد اجتماعی (۳/۲۱) تأثیرگذاری بیش‌تری را در زمینه توسعه

- ایجاد امنیت شغلی برای شاغلان در این رشته، با تلاش در جهت برقراری پوشش بیمه‌ای لازم برای کلیه صنعت‌گران صنایع دستی.
- توجه به امر بازاریابی به خصوص بازارهای خارجی از طریق برگزاری نمایشگاه‌های خارجی، ملی، منطقه‌ای، استانی.

یادداشت‌ها

1. Cranwell
2. Entrepreneurship Rural
3. Reagan
4. Handicraft
5. McKercher
6. Cronbach's Alpha
7. Standardized Precipitation Index
8. Home Grown Businesses
9. Heriot
10. Davis
11. Heaton
12. Atkinson
13. O'Connor
14. Anguitaa
15. Wang and Webbera
16. Gorman
17. Redzuan

روستایی داشته است. فعالیت‌های صنایع دستی در زمینه اقتصادی با اختلاف ناچیزی نسبت به شاخص اجتماعی توانسته پیشی بگیرد؛ به طوری که می‌توان گفت، در راستای اجرای این طرح‌ها توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاییان هم‌گام با هم مورد توجه و عنایت قرار گرفته است؛ ولی شاخص اقتصادی با اندکی اختلاف در رده اول قرار می‌گیرد و بعد از آن شاخص اجتماعی قرار می‌گیرد. در پایان، با توجه به مجموعه یافته‌های پژوهش و به منظور دستیابی به توسعه پایدار روستایی و کاهش اثرات منفی طرح‌ها در سطح محدوده مورد مطالعه، پیشنهادهای زیر می‌تواند در برنامه‌های آتی توسعه مناطق روستایی شهرستان انار راه‌گشا باشد:

- نهادهای تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر در حوزه روستایی می‌توانند با اتخاذ سیاست‌هایی نظیر: خرید تضمینی صنایع دستی، سود حاصل از فروش محصولات تولیدشده توسط هنرمندان این رشته‌ها را به جیب خودشان بازگرداند و مانع دخالت و سودجویی دلالان در این عرصه شود.
- تأسیس مراکز آموزش حرفه‌ای در رشته‌های گوناگون صنایع دستی و برگزاری کلاس‌های دانش‌افزایی که می‌تواند این حرفه را در دسترس عموم قرار دهد.

کتاب‌نامه

1. Afrakhteh, H., Eskandarsani, M., & Ismailnejad, M. (1388/2009). The role of carpet weaving in rural development, case study: Village carpet weaving workshop Balavlayt Kashmar. *Journal of Rural Development*, 12(1), 1-28. [In Persian]
2. Atkinson, G., Dietz, S., Neumayer, E., & Agarwala, M. (Eds.). (2014). *Handbook of sustainable development*. London: Edward Elgar Publishing.
3. Azkia, M., & Ghaffari, GH. (1388/2009). *Rural development, with emphasis on rural community in Iran*. Tehran: Nei Perss. [In Persian]
4. Cranwell, M. R., Kolodinsky, J. M., Donnelly, C. W., Downing, D. L., & Padilla-Zakour, O. I. (2005). A model food entrepreneur assistance and education program: The Northeast Center for Food Entrepreneurship. *Journal of Food Science Education*, 4(4), 56-65.
5. Davis, J. (2004). *Guide to Rural Economic and Enterprise Development*. Working Paper 2004, [http://www. Gtz. de](http://www.Gtz.de).
6. De Anguita, P. M., Alonso, E., & Martín, M. Á. (2008). Environmental economic, political and ethical integration in a common decision-making framework. *Journal of environmental management*, 88(1), 154-164.
7. Roknoddin-e-Eftekhari, A. R., & Sojasi Ghidari, H. (1389/2010). *Rural development with emphasis on entrepreneurship (definitions, perspectives, experiences)*. Tehran: SAMT Press. [In Persian]
8. Eynali, J., Taherkhani, M. (2004). To evaluate the performance of complex welfare services in welfare and rural development, rural Sjas, Karasf and Garmab (Khodabande City).

- Journal of Human Sciences*, 9(4), 26-55. [In Persian]
9. Feli, S., Sediqi, H., Pezeshkirad, GR., & Mirzaee, A. (1389/2010). Challenges to achieving sustainable development of rural communities. *Journal of rural and Development*, 13(128), 1-15. [In Persian]
 10. Gorman, W., Grassberger, R., Shifflett, K., Carter, M., Abuamoud Nasser, I., Al-Rawajfeh, A. (2009). *The Jordan Bedouin Handicraft Weaving Company: A Feasibility Assessment of Job Creation for Jordanian Women*. The Department of Agricultural Economics and Agricultural Business New Mexico State University, Publications in the Jordanian Project Series, P.27.
 11. Heaton, J. (2005). Developing Entrepreneurs: An Examination of Systematic Approaches to Entrepreneurial Development for Rural Areas. *Illinois Institute for Rural Affairs, Rural Research Report, Macomb*.
 12. Heriot, K. C., & Campbell, N. D. (2002). A New Approach to Rural Entrepreneurship: A Case Study of Two Rural Electric Cooperatives. *United States Association for Small Business and Entrepreneurship*.
 13. Khalifi, SH. (1387/2008). *The relevant international entrepreneurial skills of managers and organizational effectiveness in small and medium-sized businesses (SMEs) in Sanandaj city*. Unpublished master's thesis, Islamic Azad University of Sanandaj, Sanandaj, Iran. [In Persian]
 14. McKercher, B. (2008). Tourism as a catalyst for crafts: pros and cons. In *Tourism and handicrafts: a report on the international conference on tourism and handicrafts, Tehran, Islamic Republic of Iran, 13-15 May, 2006* (pp. 17-24). World Tourism Organization (WTO).
 15. Nasab Abdolahi, M.R. (1393/2014). *Anar History* (1th ed.). Shiraz: Navid Perss. [In Persian]
 16. O'Connor, D. (2008). Handicrafts and their linkage with tourism artisans are also your treasures. In *Tourism and handicrafts: a report on the international conference on tourism and handicrafts, Tehran, Islamic Republic of Iran, 13-15 May, 2006* (pp. 7-14). World Tourism Organization (WTO).
 17. Reagan, B. (2002). *Are high-growth entrepreneurs building the rural economy?* Center for the Study of Rural America. Kansas City, Federal Reserve Bank of Kansas City, P.8.
 18. Redzuan, M., & Aref, F. (2011). Constraints and potentials of handicraft industry in underdeveloped region of Malaysia. *African Journal of Business Management*, 5(2), 256.
 19. Rostami, M. (2004). The employment status of women in the province of Mazandaran, handicrafts (Case study: City of Sari). *Humanities & Social Science Journal*, 4(13), 1-43. [In Persian]
 20. Shayan, H. (1386/2007). *The role of rural industries optimizes he distribution of income in case of the central city of Mashhad*. *Journal of Rural D evelopment*, 10(2), 198-210. [In Persian]
 21. Statistic Center of Iran. (2011). *The detailed reresults of the population and housing census*. Tehran: SCI Publication. [In Persian]
 22. Wang, M., Webber, M., Finlayson, B., & Barnett, J. (2008). Rural industries and water pollution in China. *Journal of Environmental Management*, 86(4), 648-659.
 23. Yavari, H., & Normah, F. (1386/2007). *Review of developments in the world of crafts* (3th ed.). Tehran: Sureh Mehr Perss. [In Persian]
 24. Yazdanpanah, L., & Samadi, F. (1388/2009). Factors affecting the success of handicrafts cooperative study of Kerman province. *Journal of Agricultural Cooperatives*, 20(202_203), 1-13. [In Persian]

Investigating the Role of Entrepreneurship in Sustainable Rural Development with Emphasis on Handicraft (Case Study: Villages of Central District in Anar County)

Sirous Ghanbari*¹ – Mohammad Hossein Dehghan² - Hossein Miraki Anari³

1- Assistant Prof. in Geography and Rural Planning, University of Sistan & Baluchistan, Zahedan, Iran.

2- Assistant Prof. in Statistic, University of Sistan & Baluchistan, Zahedan, Tehran, Iran.

3- MSc. in Geography and Rural Planning, University of Sistan & Baluchistan, Zahedan, Iran.

Received: 14 February 2016

Accepted: 20 December 2016

Extended abstract

1. INTRODUCTION

Rural development has a deep connection with economic growth and social security. In this regard, empowerment and capacity building and achieving sustainable development in rural areas are necessary. It is also required that a good explanation of the grounds for job creation in rural areas is provided to improve the economic situation in rural areas. Entrepreneurs are those that are compatible with the characteristics of today's world. Thus, for economic growth, we need the survival and continuation of activities of these people. One of the effective economic mechanisms in the field of entrepreneurship that can provide sustainable rural development is rehabilitation and development of handicrafts. Handicrafts in Anar has roots in the distant past, and many of its handicraft are now vanished. Only a few types of handicrafts have remained in traditional and experimental form. However, in recent years, new and diverse handicrafts have been developed among the youth by Cultural Heritage Organization and some public and private schools. In this study, an attempt is made to answer this question:

What is the impact of the function and role of entrepreneurial projects (with an emphasis on crafts) on sustainable rural development? In order to answer this question, the theoretical framework was designed according to which the role of entrepreneurial plans and supporting rural handicrafts and its consequences were investigated in terms of economic impact (income, employment, land prices and variety of activities) and social effects (immigration, welfare, security and partnerships) to achieve rural development in villages of central city of Anar.

2. THEORETICAL FRAMEWORK

The best strategy to meet the challenges, especially the economy in rural areas, is encouraging the villagers to start "family business" through entrepreneurship. Thus, now the effort of people of rural areas to achieve economic sustainability can have increased by using local entrepreneurs because of the focus on the local economic resources through the development of entrepreneurship is one of the modes of economic development in these areas. In this regard, one can refer to Pakistan. Small businesses and industries form 48% of factories and industries in this country. 48% of industrial workers work on rural handicraft industry. One of the common features found in most handicraft is that they are made by using simple tools and very different from the production methods by the ancients. In order to achieve the development of rural industries using local knowledge is essential. It is based on the experiences of indigenous experience, and it is often transmitted verbally in the form of heritage. It is acquired via repeated use over time, tested and is compatible with the environment and local culture.

3. METHODOLOGY

This study seeks to explain and examine the role of entrepreneurial plans, especially occupations related to handicrafts, in the development of rural areas of the central city of Anar based on the economic and social indicators of the impact of these projects on the survival rates of population, social welfare, income and rural employment. This research is a quantitative research, using descriptive-analytical data. For data analysis, one sample T-test and multivariate linear regression in SPSS software has been used. The instrument reliability was assessed by using Cronbach's alpha

techniques 6 and it was 0.86, which indicates the reliability of the instrument.

4. DISCUSSION

The results of t-test showed that from the variables, only one has a mean higher than 4, which belongs to the "variable of employment for rural women". In addition to income and entrepreneurship, the employment of rural women indirectly affects the survival of the rural population. After this variable that have the greatest impact among other variables, it accounted for rural development (economic dimension) and (social dimension) in the study area. In the majority of cases, the mean value obtained is a number between 3 and 4. That means in most cases, the means are slightly higher than average, which indicates the formation of the changes caused by the influence of handicrafts in such areas. In four cases of variables, the means were below the national average. The level of significance shows that, in four of the variables "efficient use of uncultivated and barren lands" (0.053), "immigration from outside the village" (0.045), "legislation, support for producers in the field of handicrafts" (0.031) and " qualitative and quantitative development of infrastructure communications" (0.017) the significance level was higher than the alpha level 0.05. Therefore, it can be said that economic aspect of the development of rural handicrafts had the highest influence on rural areas discussed in this study.

5. CONCLUSION

Handicraft is considered as an art by many. The fields of handicraft in the villages of the city, carpet weaving is more common. But those who are active in this area receive little income they use traditional methods and produce rugs that have less monetary value. To fix this problem, strong management and permanent planning can be used to design a framework and roadmap for activists in this field. In rural areas of the studied city, the establishment of craft has caused diversification and the creation of employment and income in the economy, reduction of rural migration, improvement of infrastructure and increase in social participation. However, it has not been successful in reducing the cost of land, efficient use of wastelands and barren, immigration from outside the village, attracting private sector investment, job and legal security of villagers. According to figures obtained from the multiple regression test; handicrafts in rural development area is 0.70 effective, which shows its significant role in the development of villages in Anar. In this regard, on the basis of the dimensions mentioned above, the economy (3.33) compared to the social dimension (21.3) is more effective in rural development.

Key words: Entrepreneurship, handicrafts, rural development, multiple regression, Anar County.

How to cite this article:

Ghanbari, S., Dehghan, M. H. & Miraki Anari, H. (2017). Investigating the role of entrepreneurship in sustainable rural development with emphasis on handicraft (Case study: Villages of Central District in Anar County). *Journal of Research & Rural Planning*, 6(1), 119-132.

<http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.53838>

ISSN: 2322-2514

eISSN: 2383-2495